

ZELENI PRAH

ANDRIANA ŠKUNCA

SADRŽAJ

Črtami, rezami	1
Ovca	2
Staklo vjetra	4
Caska	5
Uz drvo križa	6
Zrcalo I	7
Ulazi noć	8
Žbuka	9
Bura	10
Zrcalo II	11
Ipak se odazivaš	13
Sveta noć 1991.	14
Između tvoje i moje tišine	15
Putovanje	16
Puževa kućica	17
Straško	19
Sjena	20
Prije nego svane	21
Tigar	22

Predionice zvuka	23
More ispod kamena	24
Čuju se valovi	25
Mimohod	26
Nekoliko smokvinih listova	27
Kiše	28
Išarane stranice	29
Zeleni prah	30
U kristalnim krhotinama	31
Šator od prstiju	32
Lokva	33
Pod nepamćenom	34
Ruka	35
U samoći	36
Otokom	37
Kiša	38
Draga bića	39
Pripitomljene riječi	40
U mjesječevu plaštu	41
Ni misao ni prah	42
Listopadska	43

Slatka je ova večer	44
Prašina	45
Nevidljiva	46
Paučina	47
Uzdiže se jutro	48
Miris	49
Ispunjena kuća	50
Obala	51
Nevidljivo pismo	52
Urastaš u crnilo	53
Nježna utvara	54
Trstika	55
 Andrea Zlatar	
Četiri pjesnička doba: od opisa do performativa	57
 O autorici	62
Impresum	64

ČRTAMI, REZAMI

Raste noć. Odlaze sjene, za njima muk. Na papiru svete riječi.

Črtami i rezami ispisana pređa povijesti. Njihovim tragom obnavlja se izgubljeno.

Mogu izgovoriti: zrak, nebo, voda, sagraditi zrcalnu rečenicu. Od razmravljenih slova sastaviti nova. Dopisati poništeno.

U kodeksima, darovnicama, brevijarima, s druge strane vremena, raseljeni su bilježi. I ovaj im se približava.

OVCA

Kad izgovorim ili napišem riječ ovca, papir se oruni, zrak postane gust i porozan. Slova se razbježe stranicom u potrazi za hladom. Ispod topla pokrivača napisanog širi se pašnjak. Jedna za drugim u bezmjernu prostranstvu idu stada, za njima raspršene sjene ovaca. Govor postaje lagan, otisnut u modrinu poput zapjenjenih valova. Stopljen s onima kojih više nema. Bdi je nad samoćom.

Pokušavam ih dozvati, ali klize s papira. Na rubu sipki trag, razmrvljeni pijesak, odron sitna kamenja.

Od punte Luna do Fortice, od Stare Novalje i Žigljena do Metajne, Mandra, Dinjiške, posvuda živa mrlja pokreće vid. Otok Pag pun je ovaca. Slutnja tajanstva mrijesti se u oku. Nit vune odmata zapletene slike, sparinu ljeta, suhoću izgorjele trave.

Ovca je raspon otoka od rta do rta. Mjera daljine sužene nadohvat prsta. Ona je pruga vjetra na strmini brežuljka. Kasno sunce dogorjelo na vrhovima sikavca.

Sa Svetog Vida u zamagljeni prostoru nevidljive staze. Spori hod pastira, zov što veže zrna svjetla otapajući ih puteljkom.

Na otoku ovce se rađaju zimi s malim Isusom. Oko Božića čuje se blejanje, nježno dozivanje jutra. Između bure i kratkih dana iz kamenih kućica, torova, puteljaka, čuju se janjci. Poput grumena magle u tamnu svitanju zabijele jezgru stada. Taj sitni meket, to nemoćno dozivanje, ta radost postojanja. Stisnuti uz vime, poput voštanice osvjetljavaju sivi dan.

Zimi ovce izvlače svoje teške sjene. Sunce se grije u otvrdlim runima. Sol nagriza usta i trag rose na korici leda.

U proljeće blijedi prah sastrugan s vapnenca. Pod maslinom nauljeno podne. Prisnost što nas prati uz rascvjetalu brnistru. Iz šupljih stijena odjek utihlih glasova. Vika s druge strane brežuljka.

Po travnjacima kamenje nalik ovcama. I kad ih nema čini se dolaze. One su brodice koje plove pašnjakom. Klupko oblaka raspredeno putevima. Niz točaka rasutih u beskraj.

Čuvarice ljeta i njegove blizine. Poput bijelih latica u ishlapjelim lokvama. Zgrušani su prah

na uskoj cesti. Pelud sunca u kasni suton. Mrlja vatre što potire mrak. Otpornost od koje
tvrdina uzmiče i mekoća kojoj se vraća.

Po brdima čuvaju toplinu zalaska. S njihovih leđa zrcali se mjesečina. Ovce su putovanje do
Palestine i do Betlehema. Pastirski štap za kojim zvoni tišina.

Jugo uvučeno u valove pretvara krijeste mora u kosture ovaca na žalu. U jesen kiše otapaju
njihove otiske slažući ih u napukli kamenjar. Uzdignute u oblak plutaju nebom do prozirnih
livada. Posvuda su i kada ih ne vidim. Pod suhozidom umotane u prah i vjetar. U miris
kadulje, u bjelinu osoljenu burama.

STAKLO VJETRA

Na humcima oblaka počivaju umorne sjene. Jugo skida prah, ljušti godine s ostarjela tornja. Dolaze mrtvi, nečujno lebde oko otvora praznine.

Smrt sve izokrene. U napukli hlad uvuče se pljesniva prašina. S nutarnje strane ogledaju se fotografije. Paučina bliži i udaljava boje neba.

Crtom dana prosijavaju se trg i brodovi. Rubovi mora skupljaju se u potonula sunca, krila anđela slažu u varljivi privid, kristali soli rastapaju u zvonkim vratima.

Na žalu se ispiru osušene školjke, riblje ljuske, odrazi jedra. Modrina otoka prelijeva se lakoćom vala. Sedefasto ruho pjene nasukano na hridi zatvara ljušturu periske. Popucalo je staklo vjetra.

CASKA

Valovi raspršeni uz obalu plutaju za svojim sjenama. Slušaj kako je dobro sve što ide putem ispred nas. Naslanjaš se na niz ogledala u meni. Izokreću se obzor, metvica, kamenjar.

Zaljev zatvoren oblacima.

Dobro je što nema sunca – kažeš: vidljivost je propusna.

Dobro je sve među nama, i ono što se zna i ono što se približava. Čini se, već je tu, u razini mora. Čujem u tebi zvonki vjetar, šuštanje usahla lovora. Skupila se plodna jesen u gredice polja, svatko ubire svoju ljetinu.

Gdje je naša, pitam, gdje je ono što dolazi?

Rasuti puževi, rimske ruševine. Nebo podijeljeno na prozirne zidove.

Gore si kao i dolje jezgra iz koje se širi toplina. Sipki zrak. Protežnost glasa od brda do brda.

UZ DRVO KRIŽA

Ocu

I

Tišina utkana u kosti. Noć sa zidova ljušti viđeno. Kažeš: kad umrem, zemlja će biti manje nastanjena, ali zato punije nebo.

Iza tvojih leđa otvaraju se nevidljiva vrata, put kojim polako odlaziš.

Sve praznija postelja. Nekoliko tihih riječi s uzglavlja. Govor stvrdnut mijenom.

S prozora hlapi vlaga, tama pridržava pepeo crnila.

Sve te je manje. Vrijeme uzima ono čime nas kasnije obilno dariva. Popušta uporište tijela. Prozirna ruka nestaje u mojoj ruci. Isparava mrljama sutona. Obli čašku vjetra.

II

Uzdiže se magla nad jutarnjim morem. Ususret anđelima razapeta jedra. Svijet zatvoren kuglom koja tone. Do dna straha omekšana tobom.

Pitanja poput rana prikrivaju sumnju. Muku priljubljenu uz drvo križa. Čavao je oslonac koji te pridržava.

U daljini osoljena pustoš. Rasteš drugom stranom nevida u modru crtu obrubljenu sjenom.

ZRCALO I

Zrcalo nas pamti, umnaža, razvrstava po mjeri posvojenih prizora. U njemu smo puni pritajenih sumnji i ljubavi. Privlači varkom.

Prati nas mrlja. Budi u mraku i poziva prema jedva vidljivu obrisu. Zrcalom se kreće sve čega nema: odsjaj petrolejke, stišana molitva, presahle riječi. Mrak prikriva mimohod živih i mrtvih. Blijeda točka pomiče tamu s jedne na drugu stranu šutljive sobe. U obilju sjena razmiče se nevidljivo.

Noć oko zrcala sabire nepropusno crnilo. U njemu nestaju glasovi davnih žitelja. Nejasni šumovi, izokrenuta značenja.

Zrcalo je prošlost. S njegove nutarnje strane otkucava sat bez kazaljki vukući vrijeme unatrag. Što smo vidjeli prohujalo je mimo nas, odlepršalo prozirnim krilima, ostavilo nečujni trag. Naša blizina potvrđuje događaj.

Od zrcala se teško dijelimo. Pred njim sudjelujemo u razmjeni pohranjena iskustva.

Nad pepelom jutra maslinova grančica. Sveto ulje, zaziv Duha Svetoga. Na kalendaru zrake sunca prije svitanja. Kad se dan učvrsti, vrhovi trava lome rosnu paučinu. Zrcalo ostaje u ruševinama kuća i crkvice, paleći u njima utrnule svjetiljke. Iz zastakljene dubine zagrijava mrzlinu zidova. U njemu gasnu sjećanja.

Zrikavci namataju gusti zrik oko uspavanih puževa. Utihli koraci prolaznika. Dok nebeska ura tuče po krovovima kuća.

ULAZI NOĆ

Sipke riječi skupiti u lik kojem se približava zamišljena ruka. Iz rasutih prizora sastaviti usijani trag sunca, odraz mora u krošnjama borova.

Slijedim te po šuštavu hodu sjena u dugo poslijepodne, kad se oblaci vežu za suton i nestaju u mrkim ustima neba.

U lokvi na putu bljesak repatice što se rađa u dubini svemira.

Kako na brdo iznad grada ulazi noć, stabla se dijele na čuvare božanskih lica i tamne demone, što se otimaju o naklonost kasnih šetača.

Uzicom za kojom trči pas vezuješ kopno s morem, otoke i pećinu Svetoga Jere s dalekim svjetiljkama.

Pratim tvoje korake na ulasku u Veli Varoš, dim s broda što iscrtava putanju valova. Sjene stopljene s mrakom postaju užad pletena u korijenje kuća.

More je ljeskavo zrcalo na kori tame. Potopljena mašta koja s dna skuplja odraze riba i školjaka. Varljiva slika vremena rasuta o iščezlim skelama, spaljenim jedrima, teretom s tegljača što nasukani trunu, polegnuti na otežali bok.

ŽBUKA

Žbukom vezujemo sve što želimo učvrstiti u postojbinu naših života. Skriveno je mjesto na kojem tražimo zagubljene čežnje. Čuva nas od kiše i razmrvljene bure. Pa i od nas samih kad se strah uvuče u kasne godine. U otvor zida nečujno utonu kolebljivost i nedoumica.

Kuća nas posvaja, upija zajedno s kamenčićima i zrcima pijeska. Lebdi nad pučinom. Zrcali se. Putuje nad stadima ovaca rasutim po ogradicama. Odražava se u prostranstvu. Skuplja miris smilja i kadulje, odjek zvona i vlagu juga. Kad jesen prelazi u zimu, sužava se za tamnim vratima. Hrani prazna mjesta na kojima su sjedili oni koji su je gradili. Sunce okomito dijeli dan, kuću pretvara u kratku sjenu. Žbuka je krepki sastojak pamćenja. U njoj su pohranjeni zvukovi.

Zatvorena u duboki mrak osluškuje dolazak nevidljivih. Samoća je slijepila usta svemu što bi moglo progovoriti. Stoljeća se s vapnom talože u bolni nesklad.

Mijenjala se kao i ljudi, pomno čuvajući krhotine morskih pužića. U zidovima crkvice i napuštenim kućama sahnula s mahovinom. Ona ju je nadržastala.

Tamo gdje više nema nikoga, pretvorena je u ljepljivi prah. Nad njom po ugaslim prebivalištima, stabla poput hodočasnika. Krošnjama nadvisuju krov koji nedostaje. Ona korijenjem učvršćuje kamene ostatke. Grane su moćnici što okupljaju lastavice. Komadići žbuke prikrivaju oltar i svetohranište.

Ma kamo krenuli okamenjeni oblici iz nepouzdana vremena. Rasuta žbuka otrgnuta od vrata, zvonika i pročelja. S takvih uzvisina vidi se otežalo more i beskraj. Ruka graditelja zbraja i usitnjava.

BURA

Bura raspršuje sol i prašinu sa osušenih listova. Sve postaje gipko, teče niz ulicu i kamenjar. Uvire u šupljikavu prostornost. Od bure do bure razgrađuje se okus vapna u starim kućama. Otok postaje pomična crta u podnožju Velebita.

Zbijamo se u lomnim sobama poduprti moćnim udarcima. Svaka je kuća otok, nebeska škrinja puna svetih sličica.

Za nama gušteri, crvenica, sitni pijesak. Zanjihani u nedjeljnoj zvonjavi, uzdižemo se povrh oblaka. Zemlja iznova upija sve što je ishlapilo. Pauci prate rasuti prah, stapaju se s rubom pašnjaka.

Rastemo u opojnoj kupki ljekovita bilja. Otpuhujemo lokve, i podvodne žile, prema uzavrjeloj površini mora.

ZRCALO II

Sestri Terezi

U kuću se ulazi i izlazi na zrcalna vrata. Kroz sjene i osoljenu paučinu. Kroz odraz lišća na mjedenim kvakama. Tišina razapeta između križa i stola vraća glasove jutra na zaprašenu površinu. Trakom sunca bliži i udaljava skriveni svijet.

Nečujna opna pritišće sve što se ogleda u njoj. U sobi iznad lukova odslik pučine i starog groblja. Mreža svjetla napaja zrcalo, hrani ga prizorima polja i vinograda. Svime što je od kuće daleko, pa je stoga blizu. Uspomene se mreškaju kao odrazi: miris ljeta, glasanje čiopa. Niza stube kotrlja se sjećanje. S drugim zrcalom spaja se i dopunjuje.

Zrcalo u velikoj sobi i zrcalo u hodniku, udvostručena su igra zamišljenog i zbiljskog. Sve usputno pod njima se rasipa. Isprepliću nekadašnje likove, ne dosežući stvarni oblik.

Pod zrcalom, prije nego su je zauvijek odnijeli, posljednji put ležala je majka. Jedva je stala u uski prostor između stepenica i zida.

Udaljavali smo se od oba zrcala podjednako. Mjerili svoj rast prema visini čavala i širini okvira. Bili istodobno uvučeni i neizmjereno slobodni u njegovoj dubini. Uvećani u izokrenutoj prostornosti koja nas je posvajala. Rasprostranjeni prazninom iza koje nije bilo ničega.

Iz zrcala zaboravljeni prizori. Protočnost slika slijevala se iz jednoga u drugo. Što nije stalo u malo, umnoženo je isijavalo iz velikog. Jedno zrcalo pomagalo je drugo. Bilo u dosluhu s vremenom.

Veliko je pripadalo noći, malo danu. Što se nije moglo izgovoriti skupilo se u zastakljenu šutnju. Geste zgusnute u zatamnijelu jezgru ponovno se vratile. Preklopile s godišnjim dobima, mimoišle s nevidljivim.

Što se nije čulo, osjetilo se u strujanju zraka, slagalo skupa s točkama svjetla na glatku površinu stakla. Oduzimalo suvišno.

Vidi li nas zrcalo s obje strane? S koje nas dulje pamti i dokle prolazimo? Na što se naslanja kad nema zidova ili drvena okvira? Kamo gleda odloženo na pod ili zaboravljeno na tavanu?

Čiju sliku odražava u izlozima staretinarnica ili staklarskih radnji? Zaboravljeno u napuštenim kućama, kome pokazuje svoj prigušeni sjaj?

IPAK SE ODAZIVAŠ

Nisam više ista. Papirnati oslonac. Uzletišta s kojeg hlapi smisao ispisanih stranica, a mrak prelije suvišno.

Jugo putuje s valovima, otkida ljuske otoka. Miješa znano i neznano. Tama iscrtava putokaz mrtvima. Vjetar nosi nevidljive duše, lomni šum ničega.

Malo soli pod prstima, trag rose. Nema te, a ipak se odazivaš.

Iz mračna dvorišta za sjenom svjetiljke prije nego se razmrvi u prah. I već drugi oblik ulice koji ne mogu prepoznati.

Istim putem naprijed i natrag, od koraka do koraka. Tama stvrdnuta u latice zime. Što je blizu čini se dalekim.

Kad se vratim što donijeti? Kako izmjeriti pustoš? Dugo traje praznina bez pozdrava. Kao da se nismo sreli, trebaš doći. Zaustaviti značenja koja prolaze.

SVETA NOĆ 1991.

Željki Čorak

Nečujna zvona s napuklih tornjeva. Po srušenim crkvama magle ispredaju: ovčicu, jaslice,
pastira. Anđeli kite pocrnjele borove.

Sveta Noć. Smrznutim putevima pucketa stakleno grmlje. Svjetluca crnina.

Groblja zasuta injem.

Po nagorjelim prozorima ledeni cvjetovi. Prazne kuće skupljaju glasove odsutnih.

Na ruke starica u hladnim sobama pada snijeg. Zasipa malog Isusa.

Mrtvi su blizu, prikriti potamnjenim kuglicama. Zvijezde sjaje svud.

IZMEĐU TVOJE I MOJE TIŠINE

Pokraj mene si raspršeni miris cvjetova, bjelina što se širi.

Kako reći što nisam izgovorila, pokrenuti zidove? Gledam papir na koji liježe suton, u njemu te vidim i kad ti mene ne vidiš. Ulaziš polako, tvoja se ruka rastvorila prema mojoj.

Gdje si? Sve se izmiješalo. Potisnute slike ponovno se vratile, vezale šumove. Približile prostor između tvoje i moje tišine.

Sjećanje kupi sjene sa svega što je napuklo, uvećalo šutnju.

Papir mijenja misao, pokazuje stranu koje se ne odriče. Uzlet, mekoću stvari. Raste pa se krati. Navlači krhotine mraka. Doseže nedostižno.

PUTOVANJE

Tonku Maroeviću

Olovka sve manja u ruci. Skuplja udaljeni prostor, dijeli misli vrhom zasjenjene stranice. Na dnu džepa pomiješana s mrvicama duhana za lulu, budi odložene listove.

Između galerija, knjižnica, muzeja, olovka potiče oblik putovanja. Odmata prah s Marulovih knjiga.

U zbiru između šutnje i govora pomno slaže rečenice. Prema zamišljenoj slici krati se u sumnji. Smanjuje razmak.

PUŽEVA KUĆICA

Malo je veliko. Kako to prispodobiti praznoj puževoj kućici? Kako s njena vrha odmjeriti visinu i širinu otoka? Kako se uvući do vrha istanjenih stuba?

Lijepo bi bilo živjeti u zaobljenu svijetu bez kutova u kojem te ništa ne ometa, a samoća je zamjena za puninu mašte.

Nalazila sam ih posvuda, raspršene po ogradicama. Izgrižene od soli, isprane kišama. Bijele do prozirnosti, iskrole se u vlažnu sutonu poput tinjajućih lumina. Osvijetljene iznutra i izvana.

Svojedobno su u njih stavljali dušice i ulje. Zapaljene, na Veliki Petak, slagali ih po prozorima dok je promicala procesija.

Tijekom vremena počela sam ih razlikovati po obliku i veličini. Po načinu kako se sužava ili širi zagonetna spirala. Sa svake se kućice može odčitati prostor, smisao vremena. Ubrzanje s kojim se stari ili prekoračuje podvojeni trag. Rastu između točaka nad kojima su razapete kote pamćenja. Rasipaju se prostranstvom ili izbivaju iz njega. Nude prve kušnje nepoznatom. Imenuju poznato.

Kamenjar i puževe kućice zbližavali se s bojom neba i tla, suhozidom i svijetlim pašnjacima. Po njima se pozna starost zida, postojanost podneblja. Od sive do smeđe, od zelenkaste do bijele. Kao da su upile patinu kamena i mahovine koja ih je prikrivala. Zatvarala u hlad i sjenu, skupa sa zrcima pijeska, zdrobljenim mozaicima. Pokazuju srodnost s mjestom koje ih čuva: od vinograda do proplanka, od žala do vrha brežuljka. Ukopane, uvučene u šupljinu stijena ili na čistim površinama kao stvari što ih je posijala slučajnost, pastirska papuča ili štap.

Kad sam počela tražiti srednjovjekovne ruševine otoka Paga, otkrivati dračom i kupinom zarastao obris, po njima sam učila mudrost vremena. Promijenio se način gledanja, obogatila vrijednost pojedine kućice.

Uz tihi dom, u njegovim trošnim zidovima, drugačije su nego uz panjeve ili sikavce. Po obliku plašta, većem ili manjem otvoru, suženoj ili proširenoj spirali, možemo ih svrstati u stilska razdoblja. Prepoznati kao romaničke, gotičke, renesansne. Pogled na svaku od njih vraća me mjestu i priči: gdje i kako sam ih zatekla.

U pukotini zida ima boju zida. Što je uži i stariji to je puževa kućica niža i plošnija. Stisnuta uz sjenu koja ju razgrađuje. Oduzima jedna svojstva dodajući druga.

Nestankom puža kućicu su počeli naseljavati mravi i uholaže. Manje puževe kućice, šaka zemlje. U njenoj nutрини mriјeste se godišnja doba, razabire preobrazba. Ostavši sama oslonila se na svijet mijena, predala novom iščekivanju: udaru bure, kamenčiću, sparini. Kotrljanjem niz puteljак slijedi narav drugačijih predjela. Izmijenjeni položaj otapa ljuske minerala, briše slojeve tla.

Kad ju je napustio dugogodišnji pratitelj puž, kućica se pretvorila u postojbinu praznine. Svatko je mogao ući i izići, vratiti se ili je posve zaboraviti. Povremeni stanovnici nisu njome vladali, niti je primicali drugim mjestima.

Bez prisile, bez naglog putovanja skliskim travama, ona osjeća puninu zatvorene forme. Gospodar je svoga vremena.

Može biti bačena, odlomljena, odnijeta poput igračke ili dragocjena predmeta. Na stolu istodobno je u svim vidicima. Iz njih dohodi s drugim puževima. Držim je u ruci i govorim: to je ta kućica iz koje se šuti, u kojoj te nema, a raste zajedno s mrakom za tvojim leđima.

STRAŠKO*

Kasno sunce mrvi kapi mora. Preko žira i čempresa nebo tka svijetlu jesen. Sve je nadohvat u prašnoj oskudici. Suhoća se zazlatila na vodi, priziva davne odraze.

Sastavljam trošne obrise. Puštam ih, razlistalu boju s koje se skuplja otišlo. I ničim se ne obnavlja.

* Straško – naziv uvale blizu Novalje.

SJENA

I

Pišem sa sjenom olovke. Ruka neprimjetno tone u prozirni mrak. Slova su posude u kojima se skuplja ishlapljela kiša, blijedi miris ozona. Krhka ravnoteža vidljivog i nevidljivog.

Sastavljam utvrdu od kruga svjetiljke. Obris lica, kutiju. Iz nje mogu u svaku zamišljenu pustolovinu. Vrata su propusna, misao prohodna. Sve upamćeno vraća se prekrivno sjenom.

Iz praznih kuća širi se okus nagorjelih greda, vlažnih soba, plijesni. Vrata poduprta prahom čuvaju otiske napuštenih predmeta. Srasla s površinom stola: petrolejka, čaša, tanjur. Boca s pocrnjelom tekućinom. Trak svjetla oljušten sa šumom vjetra ispod sipka krova.

II

Oblik stvari započinje sjenom. Ona je začađeno zrcalo s kojeg hlapi tmina. Gustoća zraka sažeta pepelom svjetla.

Umorna sjena vuče se za mnom po praznoj sobi. Zapije o prag, mrvlji se drvenim stubama. Prema nekom drugom svijetu svagda malo odmaknuta. Posušena vrha osluškuje odsutno.

Poput paučine u lozi, veže vinograd i bunar. Iskušava nad urušenim zidom. Prati po putu Božjem.

Raste pod ugaslim danom. Mijenja se, pretvara u varljivi trag.

Pritisnuta mrakom, nestaje iza ohlađena kamena. Stapa se s nečujnim.

PRIJE NEGO SVANE

Govorimo o nebu, o mjesecini koja dolazi s raznih strana i putem se oglašava.

Rekla si: Samoća je moja kuća, u njoj stanujem. Praznina se taloži pred vratima.

Prije nego svane, rasut će se zvukovi, veliki u male. Naprsnuti šutnja, osloboditi se muk.
Teške riječi postati lakše. Nećeš se bojati mraka. On je okrenuta ploha koju drže zvijezde.
Udubina u kojoj se vidljivo spaja s nevidljivim. Dar što vezuje san s drugom stranom privida.

Kad se razdani, otvore se vrata, bit će nas posvuda.

TIGAR

U bilježnici na čijem je omotu tigar, pišem ti dahom životinje koja miruje u kasni sat. Kiša otapa zidove ostavljene u sutonu. Ispire tragove s kamena. Sve je ponovno čisto i netaknuto.

Vratit ćemo se drugim putem. Postoji bezbroj načina da pridemo svemu što smo vidjeli. Dodirnemo sipku lubanju, ishlapjelo svjetlo.

Tigar miruje umotan u krzno i nenapisanu rečenicu. Čeka trenutak kad će skočiti, zagristi sjenu. Ali tada ću biti daleko, neću čuti lomljenje papira.

Tigar prati ruku, osluškuje potisnuto. Šutnja se pritajila u zatvorenim ustima.

Koliko prostora iščekuje naš dolazak? Čežnja pridržava urušeni svod, apsidu, tvrdu plijesan.

Tigar brusi pandže na usku prozoru. Modrim šapama pori oblake. Kiša je rešetka koja zatvara noć, prigušuje škripu vlažna poda.

Čuješ li vjetar prije nego se razmrvi, odlijepi od jastuka? Nježnim nozdrvama raspiruje ga tigar.

PREDIONICE ZVUKA

Od svega izgovorenog ostala je nakupina riječi. „Sijeku dublje od mača“, govorila je majka.

Ljubav, mržnja, tama, zapisani na pergamentu. Ogledaju se u zrcalu vremena.

Predionice zvuka venu u zraku, nema ih tko podržati. One su izbočine o koje zapinju sumnje.
Manje govora, utihla nutrina.

Nakon dugih godina, urušile se u ništavni prah.

MORE ISPOD KAMENJA

Listopad pozlaćen morem čuva od studeni. U vodi što se hladi zajedno s obalom još nekoliko toplih dana.

Plivaš prema onome što je ostalo od žege i popucala ljeta u spužvama.

Za tobom brazde dijele svaka svoju polovicu mora. Koja je više tvoja, jer sve koleba između zrenja i uvenuća?

More zavučeno pod kamenje, zvoni u hridima.

Od vode si. Gledam te s obale što skuplja valove, šalje ih natrag u iskrama.

Jesi li bliže mjestu s kojeg te vidim ili pučini koja te udaljila? Na pijesku paučina.

ČUJU SE VALOVI

Dok se približavamo, spaja se i razdvaja noć na tvojim usnama. Zasvijetli jedna strana neba, druga se urušava u pijesak.

Kamariži savijeni oko svega što bi moglo nestati. Čuju se valovi, naglo pristajanje broda uz obalu. Nekoliko riječi, vjetar šumova pucketa oko tvojeg lica dok te držim svim svojim rukama.

MIMOHOD

Uz tebe sjena se odvaja od stvari. Prozirnost sastavlja novi lik. Prah stišava šumove, osluškuje što dolazi.

Sve što u hodu dodirneš ili spustiš, bez odjeka je. Bliže onome što izbiva.

Pratim mimohod tebe i tišine, ubrzanu kretnju koja želi sve zadržati, onako kako se naslanja na brid, na udubinu u vlastitu skrovištu.

Kad smo skupa, silina nas vuče i zaustavlja pred mnoštvom podrobnosti. Pokušavamo odmjeriti granice do kojih idemo.

Kažeš: To je vrlo tanka opna, s lakoćom se može proći.

NEKOLIKO SMOKVINIH LISTOVA

Pokušavam te zamisliti u onome što vidim: otvorena vrata, prazno dvorište, oblake pune soli. Grane ispucaju gnijezda od jesenskih vjetrova. Tkaju magle. Suši se kamenjar pred zimsku zastakljenost.

Nekoliko smokvinih listova. Stolice išarane sjenama. Trne podne u isušanim lokvama.

Pisaljka traži zaboravljeno. Izvlači mekoću dodira, drage riječi. Zid s kojeg smo pokupili sve što je moglo otpasti.

KIŠE

I

Kiše natopile otok. Zrcali se razlomljeno sunce. Putovi u potrazi za novim putovima. Stakleni zid.

II

Vidi se s jedne na drugu stranu mokrine koja nas je preplavila. Stopljeni s kapima, točka smo iz koje se račvaju staze i meta u koju se vraća prostornost.

III

Oblaci zatvorili otok nitima vode. Klupko pučine razvezuje nevidljivo. Brod nasukan na lubanju vjetra.

IV

Tintom povučena crta do svega čega nema. U kutijama fotografije izbljedjelih posveta.

Što ostaje? Poništeni zbroj dana, crni okvir?

IŠARANE STRANICE

Na praznoj stranici dlanom zaklanjam odraze. Vidim te u papiru, rasipaš se tamo gdje sam ga dodirnula.

Unutra si, obris uvećan sjenom. Put što gasne u brdima. Odsjaj boja na rubu ljeta.

Nadohvat ruke sve što je nestalo. Nešto drugo ide. Već se glasa. Nosi nove poruke.

Što je naše? Sjećanje, pisma, išarane stranice?

ZELENI PRAH

Zeleni prah živi je trag na stvarima i zidovima. Što dodirne, pomakne i zaštiti. Nečujna opna razapeta između živog i neživog. Kosti i kamen vezuje sa svijetom sjena. Bešumno ih razmiče.

Taloži se u otopini trava i minerala. U sasušenu lišaju na ruševini grada. Prapočetak je tvari iz kojih se razvija plodna čestica. Zametak svjetla u raslinju.

Na ostacima žbuke upijena je vječna zelen. Obnavlja se s kišama. Sunce izvlači vlati sparušene makije. Usitnjava ih i preša u šupljim stijenama. Slaže se na kori stabala i lubanjama ovaca. Raste u kosini brežuljka, škrapama, oko vijenca napukla bunara.

Žuta zelen klija na drvu prozora. Grobnim pločama, križevima, podnim daskama. Zgrušano vrijeme lijepi se za staro pokućstvo, nasukani čamac.

Ugasle boje kao lutajuće točke tonu u šaru vidokruga. Iz bjeline kamena mlada zelen prenosi otokom s jedne na drugu stranu biljeg života.

Voda u lokvama i klancima zeleni se.

U KRISTALNIM KRHOTINAMA

Vrijeme se izdužilo, ništa ne znam o tebi. Ostale su tlapnje, točkice dodira.

Govorili smo, ljubav raste, skriveno se čini još skrivenijim. Putovali smo od usne do koljena.

Približavam početak jeseni sredini ljeta. Vrijeme u kristalnim krhotinama sipi između nas. U njima te vidim i ne vidim.

Otopljeni borovi, kazaljka sunčana sata. Sjena mjeri udaljenost od jedne do druge godine. Oleandri pred kućama venu u skorbu studen.

Ljeto se uvuklo pod napuštene brodice. S plimom kratki dani, magličasti prsti.

ŠATOR OD PRSTIJU

I

Osjećaš li, nježnost se vratila? Bliži se i udaljava. Iskušava šare zida. Zavukla se u vapno i odande zaziva.

II

Kažem praznini neka popuca. Mogla bih te dozvati, udisati miris ljetnih cvjetova.

Iz daleka podižem ogradu od zraka, meku ruku koja čuva i kad te samoća oduzima.

III

Riječi koje te žele dodirnuti naviru u bujicama. Nijeme, tonu natrag u istu želju koja ih je pokrenula.

Ne čujem te, ne vidim, a osjećam posvuda.

IV

Što smo čvrsto primili ne možemo pustiti. Premda kažeš idi, sve me više zatvaraš. U šator od prstiju ništa ne ulazi.

LOKVA

Kad se bujice smire i potonu u dubinu kamena, na nepropusnoj kori ostaju dragocjena zrcala. Mokrina iz središta puta zadržava rasuta sunca u glatkim jezerima. U njima mrak sužava pašnjake. Suton uvija more i suhozid na jedva vidljive obrise. Lokve postaju zlatna pojila, zadnje utočište za ugasle mrlje krajolika.

Napukla staza uvire u lokvu kao naličje svjetla. Površinom rasprostiru se trstike, šipak, ocvali cvjetovi. Iza neba u lokvama koraci raspršuju drugačije slike. Po rubovima utihlih ploha dijele se zvijezde, prepoznaju lica anđela.

U ogradicama izvlače vlagu iz kamena. Napajaju ovce, fazane, liske, zečeve. Zadnje su osvijetljene točke na putevima.

S grmlja i pocrnjelih grana, poput staklenih niti, otkidaju se kapi. U lokvama udvostručene prizme lome odbjeglo svjetlo i zgusnute boje.

Stope zavučene u sjenu primiču dugo iščekivanu snagu oblaka. Tonu u otpornost vode. Brazde s površine sjedinjuju se u podzemnim žilama.

Čekaš li iznimni trenutak, radost izmjenjuje prostor koji su svi napustili. U škropionici večer potapa zvonik, zid i pročelje crkve. Prozirni korijen zavlaci se do dna izokrenute slike, odozdo odmjerava rast i visinu svemira.

Sabire podvodne sjene. Trenutak što se mijenja na površini pokazuje svoj neumitni nestanak.

Nepostojana budućnost razlaže se u tlu. Sraštava se s njim, odranja, usitnjava i mrvi prema bezdanu pučine.

Lokva oduzima komadić puta, presijeca ugašeno sunce. U njoj se kristali pretvaraju u raskošne krijesnice.

POD NEPCEM

Samoća u svemu što me okružuje. Obilje prostornosti s kojom ne znam što bih. Ne odaziva se, ne čuje, a posvuda je.

Ako je ništa sve, što bih mogla promijeniti?

Pamtim kako smo se voljeli. Sjene se izmiješale tvoreći nam ležaj. Lako je ući u rešetku glasa, dijeliti zbilju na pomaknute predjele.

Prošlost nas je vukla na jednu, budućnost na drugu stranu. Što smo mogli činiti?

Sve bliži nečemu izvan nas. Ovo malo tišine pod nepromjenjivom traži utočište, rub prozračnosti na koji se naslanja.

RUKA

Dimitriju

Crta oblikuje rame, ruku, križ na kojem visi Kralj vjekova. Tajna igra ponavlja oplošje tijela, slaže tlocrt zbilje i privida. Magična lica Raffaella, Leonarda, Botticellia, u nizu kruže vremenima.

Grafitna paučina bešumno zarasta usta, prelijeva se preko šavova i brazgotina.

Tek nestajući vraća se energija u oblik iz kojeg je ishlapila. Prema krilu anđela ostarjelo vrijeme. Trak svjetiljke nit po nit utkiva prizore rođenja i umiranja.

Povrh papira oslobođena ruka u potrazi za glatkom površinom puti. Olovka mekano uroni u sliku vukući davni događaj: Juditu, Holoferna, mač. Prije nego se raspline slutnja, započinje potraga. Na trenutak osvijetli tamnu kružnicu oka.

Između dva obrisa vrijeme nategnuto kao štit i pokrivač. Pergament naboran vjetrom, ispisan mijenama. Usahlo vlakno presvučeno s jednog tijela na drugo, raste pod pritiskom zračnih rubova. Između straha i pomirenja, odslik bivših tjeskoba.

Što nedostaje olovka dodaje, oblaže ljuskama sjena. Zamjenjuje nekoga tko iza svega stoji uvučen u mrak. Iščezlim bićima otvara prolaz. Nudi papir kao zrcalo, pomno pazeć da ne izmakne sjaj. Ta zadnja dvojba na prijelazu je iz sutona u noćni smiraj.

U SAMOĆI

U samoći sve se drugačije oglašava. Muk se pretvara u kotrljanje zrnja. Trusi prah sa zidova.

Razlistale se staze, izmiješali putokazi. Vrata zatvorena u zimu. Pepeo ljeta pod maslinama.

Otok se naslonio na odraze krateći se njima. Omekšalu noć upija daljina.

OTOKOM

I

S jednog na drugi kraj otoka – suhozid. More u središtu vidokruga. Slane ogradice.

U crnini oblaka zamire bura. Obris bridova, zlatna pojila.

Idemo polako sa svime što gasne u suton. Otapaju se boje, ljušte prizori i talože po dnu.

II

Skupljeno danju, noću se odvezuje. Razlaže drugim svrhama. Nebo zatvoreno u korice mraka.

Slike izmiješane vjetrom, ishlapjele u dalekim poljima. Tišinom ispredam meku šutnju, ljuske otvrdlih godina.

KIŠA

Kiša nas zatvara u vodenu kutiju. Ne možemo izići. Plutamo iz jednog na drugi kraj dana, u nejasnoj potrazi. Ma kamo krenuli otežala zavjesa poništava smisao polaska. U nama i oko nas voda. Mokre stranice pune vjetra i oblaka.

Olovka izvlači vlažne riječi, slaže ih površinom. Ona je zamišljeno veslo kojim zamahujem na putu do suha tla.

Oslobođeni, poput otkinuta lista lebdimo od zida do suhozida. Nebo udvostručeno isijava. Ispod i iznad oblaka slaže pjenu. Krati pogled do gramača i smokava.

Sve što vidimo naslonjeno je na neko drugo doba. Iza naših leđa kiša u valovima. Nepropusnu mrežu dana napinje siloviti maestral. Na palubi krljušti riba pomiješane s algama. Jarboli vezani za razmoćene kočare.

U sve što nas okružuje uvučena je plijesan. Odljepljuje se što je bilo čvrsto. Kiša ispire slova s križeva, trusi uvenule cvjetove. Mrvi latice krizantema, uvire u grobove. S kolikima nas spaja mokrina utonula u podrume i grobne humke. U stare kuće i prazne prostorije.

Između živih i mrtvih kiša. Sužena razdaljina znanog i neznanog. Noću, zatamnjeni je plašt oko otoka. Crnina u kojoj trune prašina.

Kada je nema, na drugom je kraju zaljeva. Vraća se iznova, kao da je ništa ne može zaustaviti. Slijeva se na zvona, krunice, groblja. Na ugašene lumine, vaze, nadgrobne spomenike. Otvaraju se udubine za promrzli pijev.

Pod listovima smokve ptice odmataju zapletene kapi. Između dviju kiša – galeb.

DRAGA BIĆA

Iz jutarnje svjetlosti dan se obli u modru kupolu. Pod njom je više mjesta za sve što se širi, odvaja od noćne stisnutosti.

Danju s lakoćom prilaze boje i mirisi. Noću sve je bliže, naslonjeno jedno na drugo. Što dan udaljuje, tama skuplja. Zvijezde odlaze i dolaze, brišu i pojačavaju viđeno.

Za mjesečine sjaji vlaga, rasanjuje se prostor.

Draga bića noću se pretvaraju u ljubav. Oblikuju svijet u koji se ulazi kao mjesec u oblak.

PRIPITOMLJENE RIJEČI

Preda mnom i za mnom pripitomljene riječi. Dolaze mimo drugih koje strpljivo iščekujem.
Nove učvršćuju stare, daruju im drugačiji sjaj.

Pišem li, izvuku se iz sjene. Jedna povrh druge i jedna u drugoj. Skupljaju se i spajaju u
potrazi za smislom.

Sastavljene od svega što se gubi, nestaje na rubovima tmine. Venu u napuklim kućama,
otječu niz puteljak.

Što želim reći one otisnu na papir, proširuju vrijeme. S njima dodirujem udaljene prostore,
čujem nevidljivo.

Na kraju rukopisa osvijetljene zajedno s točkom.

U MJESEČEVU PLAŠTU

Na kakvoj uzbrdici mraka i na kojim količinama crnila uzdignuto stoji nebo? Je li tvrđe s one strane na koju se mjesečev krug ne može okrenuti?

U sjaju koji ne grije, ali pokazuje put, toplina ide iz nas. Prema svemu što vidimo širi se ljubav. Vlažni pramci broda tinjaju uz obalu. Vriju točkice mora u mjesečevu plaštu. Prilaze darovi puni nježnosti.

Zatvoreno se otvara, miče nepomično.

Je li mjesečina došla ili prošla s nama?

NI MISAO NI PRAH

U daljini ljubav se oslobađa, poništava sve što ju je sužavalo. Vino postaje svjetiljka, tišina ga podgrijava. Treba reći prije nego se opepeli zbilja. Vjerovati samoći koja raste s druge strane zida, premda se ne oglašava.

Prići tako da se ništa ne pomakne, ni misao ni prah. Doći do vratiju tvoreći još jedna. Stati uz tebe tamo gdje te nema. Ići iz jednoga u drugo vrijeme laka koraka. Biti ti, otvoriti se na nekoliko mjesta. Ne zapinjati ni za što. Sastaviti te nevidljivim rukama.

LISTOPADSKA

Ogoljele grane. Suho lišće omekšava prostor. Jesen nagriza polja, tamni vinograd. S maglama puževi dijele sol od neba.

Godine rasute u zrna. Potoci otječu sjenama.

Sve mračnija brda.

Noć zatvara lokve i strništa. Skriveno šuti. Ne otkriva se.

SLATKA JE OVA VEČER

Večeras te želim približiti. Noć miriše po uvelom bilju. Nekoliko kapi kiše sjećaju na druge kapi. Prašina na svemu što je preko dana bilo otvoreno, a noću se ne zatvara.

Osjećam kako se dijelim poput vjetra na nekoliko strana. U daljini valovi o prozor broda.

Umara strasna želja da se bude posvuda. Na stranici si koju dodirujem. Ljubav je prekrila sve o čemu mislim.

Slatka je ova večer, zrna grožđa u čašama vina.

PRAŠINA

Prašina nas propušta do svega kamo idemo. S njom dijelimo sporost vremena, pepeljasti trag. Sitna je ljuska trošnosti i prolaznosti. Luči se iz onoga što dirnemo. Rasuta putanja, čestica je svemira.

Uvlači nas u šupljinu kamena, kuća i putova. Naslanja na oronula vrata. Usitnjeni prah sipi iz mnogolikih predmeta.

Ona je pomična daljina. Otopina privida. Razdvaja i spaja mekoću nesigurna govora.

Strane svijeta provlače se tjesnacima, mrve izblijedjele otiske. Brojčaniku sata dodaju oblik koji nedostaje. Mjesto je susreta i mimoilaženja, dolaska i odlaska.

Između ormara, bilježnice, zida, taloži se i nestaje.

NEVIDLJIVA

Kada te nema pamtim te drugačiju. Sjediš na trgu uz crkvu Svete Marije i slušaš. Teku
vrulje, more vrije u temeljima.

Vraća se prošlo doba. Obzidavaju te kapelica, riznica, ciborij. Postaješ nevidljiva, uzidana u
hram koji te posvećuje.

Čaša u tvojoj ruci od rimskog je stakla. Više nisi tu, razmrvilo te vrijeme.

Večer uvučena u rešetku prozora. Prazan stol, kriška limuna.

PAUČINA

Kako daleko može doseći nit paučine? Na kakvo se uporište vješa i učvršćuje? Do kamo seže trag bjeline prebačen s jedne stabljike na drugu?

U širini prostora između drača i kupina, kao jedro, njiše se. Razapeta u krošnjama bora i čempresa prozirna je rešetka svemira. Zaobljen trak provučen kroz mračnu udubinu. Kao oblak koji se netom rasprsnuo i ponovno sastavio u tanku kružnicu .

S koliko se opreza gradi potka sva od prozračnih mijena. Ispređeni ležaj iščekuje onoga tko dolazi. Odmjerava udaljenost između zemlje i neba. Hvata nečujno.

Čuvar je polja i požutjelih pašnjaka. Goneta poruke što stižu u naznakama. Strpljivo slaže godišnja doba u dnu svoga tkanja. Ljepljivim koncima upija prašinu sunca i blaga jutra. Šare otisnute u pijesku mjera su čvrstine privida.

Preko paučine jesen se miješa s nepostojanim danima. Prepreka je za brze i kratke sjene. One što zimi putuju zajedno s oblacima. Teško dižu maglu s puteva.

Sjene ne padaju sa stvari i zidova, već dolaze ususret iz pustoši. Preljeću jezgru paučine.

Prema ljetu umnaža se na mirnim mjestima. Širi se od travke do suhozida. S godinama zamjenjuje ljude i stvari u sve tišim prostorijama. Dopunjuje ispražnjena mjesta.

U praznim kućama paučine su poput zavjesa. Sa stropa nepomični traci skrivaju krevet, stol i škrinju. Zidove načete vlagom, nagorijeli komin. Pod njima stvari izjedene crvotočinom drže se za svoj bivši oblik. Zbližene u prisnosti.

Koliko je i kakvih pauka prelo dugača tkanja popucala od težine? Možda su srasle paučine nastavile ponirati za naprslim nitima? S tavana i razrušena krova, ojačali su ih prašina i vjetar. Učvrstili mjeru okomice.

Na prozoru paučina posivjela od starosti i kasnog sunca, zamka je sama sebi.

UZDIŽE SE JUTRO

Sunce otopljeno u stablima tanji lišće i krila kukaca. Zračnim stubama uzdiže se jutro.

Ljeto se suzilo dogorjelim vlatima. Zastaklilo more.

Suhozid - čipka sunca koja tamni vid.

MIRIS

Na otoku sve je miris: vino, riba, maslinovo ulje. Konobe, bačve, sir. Stare kuće, škrinje, uspomene. Ovce, vuna. Miris komokljike, brgamote, šćirenice. Metoive, slavuje, vriska, sljeza. Gospine trave, smilja, rumanije.

Miris ružmarina, kuhane šparoge, kiše. Miris groblja, pogrebnih vijenaca, rakije.

ISPUNJENA KUĆA

Noć je ispunila kuću, brod natopljen katranom. Zidove, godine, svetost. Izbrisala trag puža.

Dok hodam ništa se ne protivi. Mrak je klupko razmotano stubama. Svjetiljka pomiče tamu, širi krila šišmiša. Poznato se skriva i udaljava.

OBALA

Obala od lapora, vapnenca, zgrušana pijeska. Uvučena u udubinu neba. Izlomljena rtovima. Isprana morskim strujama. U valovima sjena.

Sa svakim korakom izmiče u neki drugi oblik. Puna pritajenih glasova. Boje okera, crvenice, žutila. Utkana u šupljinu koralja. Obala, tanka mreža sutona.

Put je blijeda staza otisnuta prolaskom. Prah svjetla na vrhu brda.

Mrak prikriva sve što bi mogli prizvati: spaljeni odraz, odluku koja polako dolazi.

NEVIDLJIVO PISMO

Oslobođeno sjećanje šaljem na dar. Zrakom se izdužuje u rečenice koje ne možeš čuti.
Postaje nevidljivo pismo. Lakoća kojom stabla propuštaju miris ocvalih grana.

Pepeo poruke posipa prag. Misli okrenute tvojima, vraćaju se na papir. Ako ih rasporiš,
zgužvaš, ponovno će doći. Čekati u osami. Podijeliti tvoj i moj svijet. Pomiješati brodove i
puteljke s križevima.

Poput pijeska sipi sve što sam željela reći, a nisam.

URASTAŠ U CRNILO

Suton spaljen u vrtu. Tinja nebo u kori tame, oblaže kuću. Za stolom raspršene slike traže oslonac.

Ne znamo ništa o putevima raspletenim iza naših leđa. Mogli bi bilo kamo, u svaku noćnu pustolovinu. Već se otvara Mliječna staza blizu koljena. Govoriš: Sjevernjača, prva zvijezda obješena ponad krova poput fenjera. Svi spavaju, a mi krademo tanku crtu nevida. Rub sna.

Ići nepoznatim stazama, i to je poznato, kažeš. Sipkim tragom urastaš u crnilo koje te otapa. Poput kušnje prhkih zidova.

NJEŽNA UTVARA

Sa čaša hlapi noć, prazni i dopunjuje propušteno. Putujemo s jednog kraja stola na drugi, mijenjajući mjesta poput kočija. Glazba škripi na uzbrdici gdje nemoćno vise vjetri obješeni za sapi konja. Ne mogu u otežalo svitanje.

Zatvorena vrata prikrila zoru. Sve se rasanilo u potrazi za smislom. Laganim šumom taknulo jutro.

Otopljena tama rosi stube. Silazim strminom bez oslonca, praznim odjekom budućih koraka.

Poput nježne utvare stakleni zrak.

TRSTIKA

Napisana, trstika zapinje u rečenici. Treba je pažljivo izvući, položiti na rub stranice. Tamo čeka istanjenja poput uskličnika. Pokušavam li je vratiti na papir, izmiče svakoj predodžbi. Iz daljine dohvaća mjesta na kojima se suši raspukla brazda, žalo puno izblijedjelih školjki.

Po naboru pijeska, nanosu morskih trava slijedim trag odlepršalih jata. Trstika je poput brodice usidrene uz put. Jedri u strujama zraka, ishlapljenim močvarama. Sa šumom koji se vješa o nju i kad sve miruje. Napukla škrapa kotrlja se niz klanac, odzvanja nečujno.

S vrha trstike zazlaćeno svitanje klizi u vlažno polje. Sjaji se na kori dok ne utone u suženi mrak. Ona je svirala u ruci pastira. Odzvuk ishlapljene kiše. Štap kojim se podupire težak na putu od kuće do vinograda. Uzdignuta nad lokvu i strnište pomaže oblaku putovati. Namata kudelju vjetra na izduženi list. Klati se s njim uz glatku površinu bambusa.

Trstika je šuštava zavjesa na dnu pašnjaka. Mjernica koraka i počasna straža godišnjem dobu. Okomica s koje zrači toplina u sleđeno jutro. Štit i utočište svemu što se oslanja o njeno oporo značenje.

Čuva plodno tlo od soli i prepelica. Siline juga i naglih kiša. Od žege i bujica. Rubi polja i vidokrug razdijeljen sjenama.

U bijele srčike pohranjuje izdržljivost opstanka i snagu motrenja. Ona je relej koji s otoka šalje poruku zalutalom kočaru. U lapor i vapnenac taloži škripu utihnutih vesala.

Zimi propušta buru u ograđena dvorišta. Nad raspucalim grudama putokaz je pticama. Lubanjama ovaca i puževim kućicama. Sabire miris uspavana prostora.

Razapinje hlad nad usijanim podnevom. S trstike na trstiku paučina zatvara sliku suhoće i orošena tla. Naslage mela, ilovače, pješčenjaka. Nad njom se zagrijava magma zore. Mrijeste traci svjetla. Lelujavi je zid na koji naliježe morska pjena.

S trstikom u ruci crtam krugove bez kazaljaka. Stisnuto vrijeme između brojaka. Punine dana i praznine noći. Razmak između plime i oseke, života i smrti. Sparinu utkanu u suhozid.

U nju stavljam jezgru užarena neba. Ona je ticalo koje opipava sipkost kamenjara i razrijeđeni plašt mjesečine. Skuplja prah dalekih grobova i grobnica. Nad usamljenim

bunarom anđeo izvlači požutjelu pređu stoljeća.

Andrea Zlatar

ČETIRI PJESNIČKA DOBA: OD OPISA DO PERFORMATIVA

I

Nova pjesnička zbirka Andriane Škunca, *Zeleni prah*, od svoje se prve do posljednje pjesme kreće u zadanom prostoru jezične djelatnosti: između opisa i performativa. Ta dva teorijski razlikovana tipa govornih iskaza za Škuncu predstavljaju krajnje točke jezične djelatnosti, poslove unutar kojih postoji neprekidan slijed izričajnih mogućnosti. Performativ i opis omeđuju raspon njezina pjesništva, a pojedinačne pjesme označuju postupne prijelaze, govornikove korake što iskaz vode od deskriptivne rečenice do molbe i zaziva. Ili u prostoru jednog te istog iskaza pokušavaju prijeći od jedne do druge krajnje točke govora.

Performativnost pjesničkog iskaza, njegova snaga u tvorbi stvarnosti eksplicitno su iskazane teme Škuncine poetike: njezino vlastito pisanje postaje predmetom pjesme. Ona sastavlja svijet riječima, i potpuno je toga svjesna:

Mogu izgovoriti: zrak, nebo, voda, sagraditi zrcalnu rečenicu. Od razmravljenih slova sastaviti nova. Dopisati poništeno.

Pjesnik je na mjestu Tvorca: I reče Bog neka bude Svjetlo. I bi svjetlo.

Kad izgovorim ili napišem riječ ovca, papir se oruni, zrak postane gust i porozan. Slova se razbježe stranicom u potrazi za hladom. Ispod topla pokrivača napisanog širi se pašnjak. Jedna za drugim u bezmjernu prostranstvu idu stada, za njima raspršene sjene ovaca. Govor postaje lagan, otisnut u modrinu poput zapjenjenih valova. Stopljen s onima kojih više nema. Bdi je nad samoćom.

Pokušavam ih dozvati, ali klize s papira. Na rubu sipki trag, razmravljeni pijesak, odron sitna kamenja.

Navedeni réci početni su stihovi pjesme „Ovca“, kojom Škunca započinje svoju novu zbirku. Ne slučajno, već kao vlastiti pjesnički manifest. *Kad izgovorim ili napišem riječ ovca, papir se oruni, zrak postane gust i porozan. Slova se razbježe stranicom u potrazi za hladom. Ispod topla pokrivača napisanog širi se pašnjak...* – nisu tek niz ulančanih metafora,

prešućenih poredbi i skrivenih analogija klasične zaokružene pjesničke slike (pašnjak/papir, ovce/slova, govor/uzduh). Ti Škuncini réci neposredno ukazuju na *stvoriteljsku* funkciju jezika, onu koja je ujedno i *tvoriteljska* i *tvarna*. Jer, Škuncino *I neka bi...* nije naprosto *neka bi pjesma, već neka bi ovca* – a onda, od ovce, pašnjaka i runa, bude pjesma. *Ovca je raspon otoka od rta do rta*, kaže Škunca. Ona je jednako tako raspon pjesme, od slova do slova, u obrnutoj igri svjetla i sjene: bijela mrlja na tamnoj pozadini postaje tamnim znakom na bjelini papira. *Črtami i rezami ispisana preda povijesti*.

Škuncino *proizvođenje stvarnosti teksta* jest istodobno i izravni upis stvarnosti u tekst. Škunca ne izmišlja banalno, ne utječe se tipičnoj materiji „fikcije“, ne, ona hoće pjesmu od tvrđega i najtvrđega, od kamena i rta, pjesmu-otok. Pjesmu-otok koja će imati sve: i boju i miris, i okus i opip, i sjećanja i osjećaje, i ljude i stvari. Sve što sačinjava jedan život u prostoru i vremenu, u prostoru koji je obilježen vremenom kao osnovnom kategorijom ljudskoga postojanja. U Škuncinim rečenicama čuje se bura, i miris joj se čuva u svježim opranim plahnama, i vlažne su od vode i kiša, slane od mora u zraku. Ponekad okruglaste i tamne poput maslina, ponekad isprane i sipke poput školjaka i puževih kućica, *gospodara vremena*. Oštrih rubova, a krhke, iznutra glatke rečenice. Tako govore „Pripitomljene riječi“:

Što želim reći one otisnu na papir, proširuju vrijeme. S njima dodirujem udaljene prostore, čujem nevidljivo.

Nakon niza pjesničkih zbirki u kojima je Škunca putovala prostorom, u *Zelenom prahu* putuje kroz vrijeme i u vremenu. I prije je prepoznavala znakove vremena, ali tek onda kada su bili „zaustavljeni u stvarima“, fiksirani, kada su se pretvorili u tragove vremena na ljudima i predmetima. Ta njezina olovka koja znade skupljati *udaljeni prostor*, sada pokušava skupiti i vrijeme, razbacano, ono prošlo, zagubljeno, i ovo sadašnje, rastresito, neuhvatljivo. Ta pjesnička olovka koja je uvijek znala prelaziti iz horizontale retka u vertikalnu crtežu, sada iz horizontale prostora prelazi u vertikalnu vremena: a njezina su okosnica ljudi, osobe.

II

Ključna novina u Škuncinu *Zelenom prahu* svakako je učestala pojava drugoga lica, jednoga *ti*. Pjesme iskazane u obliku upućivanja drugom licu predstavljaju i količinski, najznatniji dio ove zbirke: više od trećinu. Ta „grupa“ pjesama (razasutih po cijelom rukopisu) obilježava prijelaz iz *poetičkog* performativa u *kommunikacijski* performativ. *Ja* se obraća *ti*. U izgovoru *Ja* jedan je glas, a primalac *Ti* preuzima u tekstu više oblića: majka, sestra, otac, prijatelj(i).

Personalni identitet primatelja ionako nije važan, važan je odnos što se uspostavlja između Ja i Ti, a to je uvijek odnos emocionalne bliskosti, ljubavi, prijateljstva, topline. Odnos koji postoji u vremenu i kroz vrijeme, u nehotičnom pamćenju osjetila i nagomilanim slikama prošlih dodira, ali odnos koji nije materijaliziran u prostoru. Nema mogućnosti za stvarni susret, za ponovni dodir. Stoga i nastaje pjesma, odatle i počinje pisanje, rekao bi Barthes: tamo gdje nisi ti, tamo gdje tebe nema. Isti glas Andriane Škunce u pjesmi:

Na praznoj stranici dlanom zaklanjam odraze. Vidim te u papiru, rasipaš se tamo gdje sam ga dodirnuta. Unutra si, obris uvećan sjenom.

Pisanje, barthesovski rečeno, ne sublimira ništa, ne nadoknađuje nedostatak, ali počinje iz osjećaja nedostajanja, iz samoće. Ti i Ja su odijeljeni, mogu ih vezati sjećanje i čežnja (ako su to uopće dva različita osjećaja):

Kad se vratim što donijeti? Kako izmjeriti pustoš? Dugo traje praznina bez pozdrava. Kao da se nismo sreli, trebaš doći. Zaustaviti značenja koja prolaze.

U *Zelenom prahu* ljubav je riječ koja se smije i može izreći. *Osjećaš li, nježnost se vratila*, kaže se u pjesmi „Šator od prstiju“. Nježnost je ona koja ljubavi priskrbuje pravo na postojanje. I ponovno, po treći i posljednji put, prizivam nepredvidivog Barthesa: *La ou tu es tendre, tu dis ton pluriel. Tamo gdje si nježan, izgovaraš svoju množinu, izgovaraš se kao množina. Tamo gdje si nježan, tvoja nježnost postaje i mojom.*

Škuncina *draga bića* koja se *noću pretvaraju u ljubav*.

III

U postupnom prijelazu od poetskog performativa k „čistom“ opisu, treća je postaja Škuncina pjesništva *predmetna stvarnost*. Točnije, stvarnost viđena iz očista ljudi, kroz predmete koji su godinama i desetljećima bili u njihovoj uporabi, u njihovoj blizini. Taj treći, uvjetno rečeno „pjesnički stupanj“ u *Zelenom prahu* najčvršći je pjesnički oslonac u ranijim Škuncinim zbirkama. U prethodnoj, *Korijen zid kutija*, doveden do krajnosti: kamene ograde su se urušile, zidovi kuće su potkopani. Stoga Škunca pristaje da samoj sebi izmakne posljednje čvrsto uporište pod nogama: svijet stvarnosti u kojemu su bile ubilježene ljudske egzistencije. *Zeleni prah* suma je prethodnih pjesničkih stavova, njihov radikalni izvod. Stvarnost se u njemu razloma na dva načina: pretvarajući se doista u prah, što poput pijeska

vremena u pjesničkim recima sipi kroz prste, u žbuku *kojom vezujemo sve što želimo učvrstiti u postojbinu naših života*. I, na drugi način, prelaskom „s onu stranu“, zakoračenjem u ogledalo, postajanjem Svetim, pretvorbom u simbole. I u jednom i u drugom postupku pjesničko „ja“ umnožava se u „mi“, jer nosi sudbinu sviju, vidi za sve i govori u njihovo ime, u ime mrtvih i u ime još živih. To je „mi“ koje znade kako postupati sa stvarima, kako mirovati u njima, kako se prepustiti kiši, *dati zatvoriti u vodenu kutiju*, kako slušati muk, kako se odazvati u mraku. To „mi“ također poznaje samoću. Bijelo i crno njegove su osnovne boje, i onda dolazi zelena, taj zeleni prah. Ne od buđenja proljeća i novoga života, već od mahovine i nakupljenoga bivšeg života. I baš kao takvo: znak života. A o njemu se više ne govori, vidjeti ga se još može, dok se potpuno ne izgube boje. U prostoru „mi“ prešutno je dat zavjet šutnje: mjesečina, odsutnost realnog, posvemašnja tišina u trenutku prijelaza između noći i dana, u svitanje kad svijet snova još uvijek nadjačava svijet stvarnoga.

IV

Posljednja je stepenica u našem čitanju *Zelenog praha* ona za koju bi mnogi možda rekli da je trebala biti prva i početna: opis. Kao da opis nužno mora biti jednostavan, doslovan, referentan iskaz o stvarnosti. Škuncin opis to sigurno nije, ona od opisa ne počinje, već do opisa dolazi. Da bih odredila strategiju njezina „opisivajućeg“ pisanja, posudit ću dvije pjesničke metafore iz same zbirke: sliku *čipke* i sliku *paučine*. Njihove su sličnosti, kao i razlike, uočljive: artifično porijeklo razlikuje se od prirodnog, a savršenstvo oblika dovodi ih u svezu. Ne slučajno: *paška čipka*, ili Škuncina *čipka* Paga. Opisni iskazi Andriane Škunca složene su konstrukcije isprepletene od najfinijih i najtanjih niti, jasne i precizne u izričaju, apsolutno čiste u svome obliku. Takav je, jasan i čist opis, dobio skladnu formu: kontinuiranu prozu. Neću čak reći: pjesmu u prozi, jer je sve u *Zelenom prahu* bez sumnje i pjesništvo i proza. Ali proza je odtorečena izvanjskoga lika pjesme, strofične organizacije ili stiha, a čitateljeva se pažnja u potpunosti usmjerava na oblik koji je utkan u tekst, nedostupan „oku“ kao lako prepoznatljiva forma. Oblik je u tekstu, nerazlučan od smisla koji se tekstom proizvodi. A pjesničko „ja“ u opisima posve se uvuklo u stvari i pojave, ne želi da ga vidimo, ali zna da ga čujemo. Andriana Škunca ne opisuje, ona vodi svoj pjesnički glas kroz javni svijet i pod njegovim se vibracijama svijet pomiče, uvrće, omekšava, mijenja. Stvari se pretapaju, miješaju jedne s drugima: *brodovi i puteljci s križevima; preko paučine jesen se miješa s nepostojanim danima*. Za plimom slijede *kratki dani, magličasti prsti*, a bjelina je

osoljena burom. Paučina na prozoru posivjela je od starosti i kasnog sunca.

Osnovni je pomak u percepciji stvarnosti *sinestezija* metafora i metonimija, premještanje jednog reda stvarnosti (npr. vizualnog) u drugi red osjeta (npr. sluh). A „Mirisi“, koji izgledaju kao da pripadaju svijetu materijalnog itekako dopuštaju prijelaz u nematerijalno i duhovno:

Na otoku sve je miris: vino, riba, maslinovo ulje. Konobe, bačve, sir. Stare kuće, škrinje, uspomene. Ovce, vuna. Miris komokljike, brgamote, šćirenice. Metoive, slavuje, vriska, sljeza. Gospine trave, smilja, rumanije.

Miris ružmarina, kuhane šparoge, kiše. Miris groblja, pogrebnih vijenaca, rakije.

„Mirisi“ gotovo da su *popis*, a ne *opis*. Nabranje što počinje od realnog i vedrog, živog, a ide prema tamnom i nematerijalnom, mrtvom. Za svaku tu riječ, koliko doživljenih slika, koliko odbolovanih žalosti, koliko događaja, sprovoda, šetnji. Samoća, što se u slojevima slažu jedna na drugu, ravnopravno, s uspomenama, kuhanim šparogama.

Sav taj rukopis, *Zeleni prah*, bjelina prije svega. Utisnuti mirisi, tragovi, otisci prstiju. Još jednom „Pripitomljene riječi“: *Na kraju rukopisa osvijetljene zajedno s točkom*. Svijetlo i mirisi istrajavaju preko ruba papira. Mnogo dalje iza točke.

Andriana Škunca

Rođena 1944. u Bjelovaru, ali je podrijetlom iz Novalje na otoku Pagu, gdje je provela djetinjstvo, a i danas živi veći dio godine. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu studirala je jugoslavistiku i komparativnu književnost. Zastupljena je u brojnim domaćim i stranim antologijama, a njezina poezija prevedena je na gotovo sve europske jezike.

Knjiga *Novaljski svjetlopis* (1999), s pedeset autoričinih fotografija prevedena je na njemački (*Lichtschrift von Novalja*, preveo Matthias Jacob, Daedalus Verlag, Münster, 2008) i češki (*Zvon ve studeni / Novaljsky' světlopis*, preveo Dušan Karpatski, Fori Prague, Praha, 2009).

Sastavila antologiju hrvatskih pjesama u prozi *Naša ljubavnica tlapnja*, sa Zvonimirom Mrkonjićem i Hrvojem Pejakovićem (1992).

O samoniklim maslinicima Luna, na otoku Pagu napisala je monografiju *Biblijski vrt / Sveta zemlja lunjskih maslina*, opremljenu vlastitim fotografijama (2013), te knjigu poetskih eseja, putopisno dnevničkih zapisa *Hodopis rubovima otoka*, opremljenu vlastitim fotografijama (2013).

Osim poezije piše književne kritike i poetske zapise o likovnim umjetnicima, a tijekom posljednja dva desetljeća posebno je zapažena kao umjetnička fotografinja. Njezin fotografski opus nadahnut je otočkim hodopisima. Tijekom višegodišnjih pješačenja krajolicima Novalje i otoka Paga, zabilježila je mnoge *neponovljive* ambijente i ugođaje. Srođena s otokom pjesnikinja nalazi trajnu inspiraciju u skrovitim i napuštenim mjestima u kojima je pohranjena energija otočkih žitelja, tragovi svakodnevnice i baštine.

Dosad je održala niz samostalnih izložbi u Hrvatskoj, Austriji, Njemačkoj i Češkoj. Fotografije su joj u više navrata prikazivane na HTV-u, u emisiji *Fotografija u Hrvatskoj*. Petar Krelja snimio je 2005. dokumentarni film u produkciji HTV-a pod nazivom *Andriana*, u kojem je kroz stihove predstavlja i kao vrsnu fotografinju.

Objavila je deset knjiga pjesama: *Do neba bijelo* (1969), *Kratka sjena podneva* (1973), *Pomaci, tišine* (pjesme u prozi, 1981), *Napuštena mjesta* (1985), *Druga strana zrcala* (pjesme u prozi, 1988), *Korijen zid kutija* (1992), *Zeleni prah* (pjesme u prozi, 1994, 1995), *Novaljski svjetlopis* (pjesme u prozi, s pedeset autoričinih fotografija, 1999), *Predivo sve užih dana* (izabrane pjesme, izbor i pogovor Zvonimir Mrkonjić, 2002), *Vrijeme se zanjihalo* (2015).

Nagrade: Nagrada Društva hrvatskih književnika Tin Ujević za najbolju zbirku pjesama za *Novaljski svjetlopis* (1999); Nagrada Vladimir Nazor za zbirku izabranih pjesama *Predivo sve užih dana* (2003); Nagrada HAZU 2003. za zbirku izabranih pjesama *Predivo sve užih dana* (2003); Nagrada Goranov vijenac za cjelokupni pjesnički opus (2006).

Biblioteka Online

knjiga 129

Andriana Škunca

Zeleni prah

© 2016 Andriana Škunca

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2016

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Krešimir Pintarić

Fotografija

© Jerzy Opoka / Fotolia.com

ISBN 978-953-345-477-1 (HTML)

ISBN 978-953-345-478-8 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-345-479-5 (PDF)

ISBN 978-953-345-480-1 (MOBI)

Prvo izdanje

Meandar/Naklada MD, Zagreb, 1994.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba.**

